

Шаблистий В.В.

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Shablysty V.V.

Doctor of Law, Associate Professor, Professor of the Department of Criminal Law and Criminology of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

НЕЗАКОННИЙ/ЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ, БОЙОВИХ ПРИПАСІВ, ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН ТА ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ В УКРАЇНІ ЯК ФОНОВЕ ЯВИЩЕ ДЛЯ ПОСЯГАНЬ НА ОБ'ЄКТИ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Загальновідомо, з 2007 року в Україні відсутній передбачений законом дозвіл/заборону щодо поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. Мова йде про ст. 263 КК України [1], яка до 2007 року охороняла встановлений порядок обігу зброї. Враховуючи російську збройну агресію проти України, постійні замаху проросійських терористів за допомогою вибухівки та кібератак на об'єкти критичної інфраструктури (сукупності об'єктів, які є стратегічно важливими для економіки і безпеки держави, суспільства, населення та порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам України) [2], відсутність правового поля може звести нанівець усю запобіжну діяльність спецслужб у цій сфері.

Уже по суті академічний (такий, що має обов'язково бути у кожному підручнику з кримінального права) висновок П.Л. Фріса містить таке. Відсутність нормативного регулювання порядку обігу зброї в Україні виключає можливість суб'єкта бути ознайомленим із межами законності/незаконності власної поведінки. Відсутність усвідомлення цього свідчить про неможливість притягнення до кримінальної відповідальності, оскільки таке притягнення порушуватиме фундаментальний принцип кримінального права, яким є принцип суб'єктивного ставлення у провину. Безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 263 КК України,

є суспільні відносини у сфері обігу зброї в Україні. Відповідно до вимог п. 7 ст. 92 Конституції України, регулювання правового режиму власності на зброю повинно бути здійснено спеціальним законом України, який зараз відсутній. Отже, об'єкт злочину, передбачений ст. 263 КК України, відсутній, а отже і склад злочину також [3].

Практика застосування ст. 263 КК України характеризується досить неоднозначними тенденціями.

Так, в Єдиному державному реєстрі судових рішень станом на квітень 2018 року мною виявлено 23 тис. 690 електронних копій обвинувальних (з низ 10 виправдувальних) вироків судів за ст. 263 КК України. Не може не звернути увагу на себе той факт, що більше 14 % з цих рішень судів – одна Дніпропетровська область, у якій тільки за 2017 рік винесено 422 рішення.

Зокрема, 06 травня 2014 року Новоодеський районний суд Миколаївської області виправдав раніше судимого (шість разів) ОСОБУ_1. Органом досудового розслідування згідно обвинувального акту, направленому до суду 14 квітня 2014 р., ОСОБА_1 обвинувачується в тому, що у невстановлені час та дату він знаходився на околиці м. Нова Одеса Миколаївської області – біля кар'єру, де на смітнику знайшов металевий виріб, ззовні схожий на холодну зброю – тонфу. В цей же час, ОСОБА_1, посягаючи на захищеність життєво важливих інтересів людини та громадянина, суспільства і держави, маючи умисел на придбання, шляхом привласнення знайденого, холодної зброї, без передбаченого законом дозволу (курсив мій – В.Ш.), підібрав вказану холодну зброю, яка складається з ударної частини, держака темляком та додаткового бокового держака [4].

Думається, що тут суд аргументував своє рішення саме відсутністю ознак носіння холодної зброї, проте боротьба правоохоронних органів за ефективність та результат своєї роботи просто вражає. Важко навіть уявити реальну кількість надуманих обвинувальних вироків судів про незаконне поводження зі зброєю осіб, які вже неодноразово порушували різні кримінально-правові заборони. На жаль, виправдувальних лише 10, проте кількість та характеристика засуджених за вчинення злочину, передбаченого ст. 263 КК України, свідчить про те, що їх має в сотні разів більше.

За офіційними даними Державної судової адміністрації України, протягом 2011-2017 років за ч. 1 ст. 263 КК України виправдано 33 особи (по роках відповідно 3, 4, 1, 4, 10, 6, 7 осіб); за ч. 2 ст. 263 КК України – всього три особи (по одній особі 2012 рік, 215 рік та 2016 рік); за ч. 1 ст. 263 КК України за 2011 рік засуджено 3412 осіб; за 2012 рік – 4160 осіб;

за 2013 рік – 2117 осіб; за 2014 рік – 2315 осіб; 2015 рік – 2309 осіб; 2016 рік – 849 осіб; 2017 рік – 2106 осіб; за ч. 2 ст. 263 КК України за 2011 рік засуджено 2492 особи; за 2012 рік – 2894 осіб; за 2013 рік – 1768 осіб; за 2014 рік – 1200 осіб; 2015 рік – 729 осіб; 2016 рік – 228 осіб; 2017 рік – 557 осіб.

Як бачимо, лише протягом останніх семи років судами винесено 27 тис. 138 обвинувальних вироків, що свідчить про неповноту електронного реєстру судових рішень. Також не може не звернути увагу той факт, з 2013 року кількість засуджених зменшується в рази. Більш того, лише за у 2017 році 1604 особи були звільненні від покарання з випробуванням за ч. 1 ст. 263 КК України (більше 76 %!); з великим ступенем ймовірності стверджую, що значна частина таких рішень мали б бути виправдувальними вирокami.

Так, 19.02.2018 року Печерський районний суд м. Києва виніс виправдувальний вирок за ч. 2 ст. 263 КК України. Суд констатував, що держава не вправі застосовувати до особи процесуальний примус у вигляді кримінальної відповідальності за відсутність дозволу, передбаченого законом, поки немає закону, який передбачає отримання цього дозволу. Суд приходить до висновку про відсутність наразі Закону України, який би передбачав отримання дозволу на носіння холодної зброї. Відповідно слідчий та прокурор не зазначили в обвинувальному акті, на підставі якого Закону України обвинувачений мав отримати дозвіл для носіння холодної зброї [5].

Враховуючи викладене, постає питання про спроможність спеціальних служб України запобігати посяганням на об'єкти критичної інфраструктури з метою нанести шкоду Україні – дуже часто ці злочини супроводжуються застосуванням вогнепальної зброї та різними вибуховими пристроями, обіг яких нічим не регулюється. Може мати місце ситуація, коли таких осіб неможливо буде притягнути до відповідальності навіть при їх затриманні із відповідними предметами.

Так, результати інтерв'ювання близько 300 працівників Національної поліції України (слідчих, оперуповноважених, дільничних офіцерів поліції та патрульних), які проходили курси підвищення кваліфікації та спеціалізації у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ протягом лютого-квітня 2018 року свідчать про таке. Вже зараз має місце ситуація, коли від слідчого в усній формі вимагають закрити кримінальне провадження про незаконний обіг зброї, проте виключно у випадках, коли підозрюваний має належний матеріальний стан та соці-

Незаконний/законний обіг зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв в Україні як фонове явище альне положення. Стосовно інших пересічних громадян – виключно обвинувальні акти до суду.

Вважаю, що вихід можливий через застосування принципу верховенства права.

02 травня 2016 року Верховна Рада України прийняла два закони: «Про статус суддів та судоустрій» та «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». Принцип верховенства права став ключовим при здійсненні правосуддя, що надає суду по суті необмежені дискреційні повноваження, оскільки вони тепер можуть керуватися і неписаними правилами, що було неможливим при дії принципу законності [6, с. 156-157].

Отже, немає таких звичаїв українського народу як демонстративно та агресивно поводитися із зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. Саме таким чином можна заповнити прогалину у законодавстві – до прийняття закону України «Про зброю» суспільні відносини у сфері обігу зброї можуть регулюватися шляхом реалізації принципу верховенства права. Його також слід застосовувати виважено – так, як це зроблено у наведеному рішенні Печерського районного суду м. Києва.

Питання про загальний дозвіл на придбання короткоствольної нарізної вогнепальної зброї мною спеціально не ставилося, оскільки це предмет одвічних дискусій.

1. *Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.*
2. *Концепція створення державної системи захисту критичної інфраструктури, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 грудня 2017 р. № 1009-р. URL: <http://ivano-frankovsk.cf/index.phtml>.*
3. *Не може бути кримінальної відповідальності за незаконне поводження із зброєю (ст. 263 КК України): науковий висновок П.Л. Фріса. URL: http://kafedr.at.ua/publ/mnenie_ehksperta/ne_mozhe_buti_kriminalnoji_vidpovidalnosti_za_nezakonne_povodzhennja_zi_zbroeju_st_263_kk_naukovij_visnovok/2-1-0-418.*
4. *Матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38565132>.*
5. *Матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72347132>.*
6. *Шаблюстий В.В. Конституційні основи реформування кримінального законодавства. Становлення та розвиток правової держави: пробле-*

ми теорії та практики: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Миколаїв: НУК, 2016. С. 156-160.

Шаблистий В.В. Незаконний/законний обіг зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв в Україні як фонове явище для посягань на об'єкти критичної інфраструктури

Враховуючи російську збройну агресію проти України, постійні замаху проросійських терористів за допомогою вибухівки та кібератак на об'єкти критичної інфраструктури (сукупності об'єктів, які є стратегічно важливими для економіки і безпеки держави, суспільства, населення та порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам України), відсутність правового поля може звести нанівець усю запобіжну діяльність спецслужб у цій сфері.

Немає таких звичаїв українського народу як демонстративно та агресивно поводитися із зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. Саме таким чином можна заповнити прогалину у законодавстві – до прийняття закону України «Про зброю» суспільні відносини у сфері обігу зброї можуть регулюватися шляхом реалізації принципу верховенства права.

Ключові слова: Незаконний/законний обіг зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв, фонове явище, критична інфраструктура

Shablusty V.V. Illegal / lawful circulation of weapons, ammunition, explosives and explosive devices in Ukraine as a background phenomenon for attacks on objects of critical infrastructure.

Given the Russian armed aggression against Ukraine, constant attacks on pro-Russian terrorists by means of explosives and cyber attacks on critical infrastructure objects (a set of objects that are strategically important for the economy and security of the state, society, population and whose operation might cause damage to the vital the national interests of Ukraine), the absence of a legal field can nullify all preventive activities of special services in this area.

There are no such practices of the Ukrainian people as demonstrating and aggressive handling of weapons, combat supplies, explosives and explosive devices. This way it is possible to fill the gap in the legislation - before the adoption of the Law of Ukraine «On Weapons», the social relations in the sphere of arms circulation can be regulated through the implementation of the rule of law principle.

Key words: Illegal / lawful circulation of weapons, ammunition, explosives and explosive devices, background phenomenon, critical infrastructure